

Уїлкі

Коллінз

Місячний
камінь
Роман

Харків
«ФОЛІО»
2018

I

Я пишу ці рядки з Індії до моїх родичів у Англії, щоб пояснити, чому я відмовився дружньо потиснути руку своєму кузену, Джонові Гернкаслу. Моє мовчання з цього приводу було неправильно витлумачене членами моєї родини, а я не хочу, щоб вони були поганої думки про мене. Прошу їх почекати зі своїми висновками доти, доки вони не прочитають моєї розповіді. Даю слово честі: все те, що я напишу, — чистісінька правда.

Приватна суперечка між мною і моїм кузеном виникла під час великої події, в якій ми обидва брали участь, — штурму Серінгапатама, що відбувся під командуванням генерала Берда 4 травня 1799 року.

Для того щоб яснішими стали обставини, я мушу звернутись до періоду, що передував наступові, та до розмов у нашому таборі про коштовне каміння й купи золота, які зберігалися в серінгапатамському палаці.

II

Одна з найхімерніших історій стосується жовтого алмаза — речі, знаменитої у вітчизняних літописах Індії.

За найдавнішими переказами, цей камінь прикрашав чоло чотирирукого індійського бога Місяця. Почасти завдяки своєму характерному забарвленню, почасти завдяки широко відомій легенді, ніби цей камінь перебуває під впливом божества, яке він прикрашає, його блиск то збільшується, то зменшується залежно від того, чи місяць прибуває, чи убу-

ває, — цей камінь дістав назву, під якою він і досі відомий в Індії, — Місячного каменя. Я чув, що подібна легенда колись була поширена і в Стародавній Греції, і в Римі. Одначе там згадується не алмаз, присвячений божеству, як в Індії, а напівпрозорий камінь нижчої вартості, який нібито зазнавав впливу місяця і так само дістав від нього свою назву під якою він і досі відомий сучасним колекціонерам.

Пригоди з жовтим алмазом почалися в одинадцятому столітті християнської ери.

У ту епоху магометанський завойовник Махмуд Газневі вторгся в Індію, оволодів священним містом Сомнаутом і захопив скарби знаменитого храму, який століттями привертав до себе увагу індійських богомольців і вважався чудом Сходу.

З усіх божеств, яким поклонялися в цьому храмі, один бог Місяця уник жадібних рук магометанських завойовників. Під охороною трьох брамінів недоторканного ідола з жовтим алмазом у лобі перевезли вночі у друге священне місто Індії — Бенарес.

Там, у новозбудованому капищі — великому залі, оздобленому коштовними каменями, під склепінням з золотими колонами, — встановили бога Місяця і знову почали поклонятись йому. Тієї ночі, як було закінчене капище, трьом браминам нібито привидівся уві сні Вішну-охоронець.

Божество вдихнуло свій дух в алмаз, що прикрашав чоло статуї, і браміні впали перед ним навколішки, закривши обличчя покривалами. Вішну звелів, щоб віднині Місячний камінь пильно охороняли три жерці вдень і вночі, поки існує світ. Браміні почули це й скорились волі божества. Вішну передрік нещастя, які впадуть на того зухвалого смертного, що насмілиться оволодіти священним каменем, і на всіх його нащадків, до яких камінь перейде після нього. Браміні звеліли записати це пророцтво на воротах святилища золотими літерами.

Минали століття за століттями, і з покоління в покоління наступники трьох брамінів удень і вночі охороняли священний Місячний камінь. Проходили століття за століттями, і от на початку вісімнадцятого віку християнської ери воца-

рився монгольський імператор Аурангзеб. За його наказом храми поклонників Брами були знов пограбовані й зруйновані, капище чотирирукого бога осквернене вбивством священних тварин, ідоли знищені, а Місячний камінь був украдений одним з воєначальників Аурангзеба.

Неспроможні повернути втрачений скарб силоміць, три жерці-охоронці, переодягнувшись, почали стежити за ним. Минали покоління за поколіннями; воїн, який вчинив святотатство, загинув жахливою смертю; Місячний камінь переходив, приносячи з собою прокляття, від одного незаконного власника до іншого, але, незважаючи на всі перипетії, наступники трьох жерців-охоронців і далі стежили за своїм скарбом, чекаючи того дня, коли Вішну-охоронець поверне їм їх священний камінь. Минуло вісімнадцяте століття. Алмаз потрапив до рук Тіппу, серінгапатамського султана, який прикрасив ним руків'я свого кинджала і зберігав серед найцінніших скарбів своєї збройової палати. Навіть тоді — в самому палаці султана — троє жерців-охоронців таємно продовжували пильнувати алмаз. У почті Тіппу було троє іноземців, які заслужили довір'я свого володаря, перейшовши (можливо, тільки про людське око) в магометанську віру. Ходили чутки, ніби ці троє офіцерів і були переодягнуті жерці.

III

Так розповідали в нашому таборі фантастичну історію Місячного каменя. Вона ні на кого з нас не справила серйозного враження. Лише мій кузен Гернкасл, захопившись фантастикою, повірив цій легенді. В ніч перед штурмом Серінгапатама він ні з того ні з сього розгнівався на мене й на інших за те, що ми назвали всю цю історію байкою. Виникла безглузда суперечка, і в Гернкаслі виявився його нестримний характер. З властивою йому хвалькуватістю кузен заявив, що, як тільки англійська армія оволодіє Серінгапатамом, ми побачимо той алмаз на його пальці. Цю несподівану репліку зустріли гучним реготом, і на цьому, гадали ми всі, справа закінчилась.

Тепер дозвольте розповісти, що сталося в день штурму.

Кузен мій і я були розлучені на самому початку наступу. Я не бачив його ні під час переправи через річку, ні тоді, коли ми підняли англійський прапор на першому проломі, ні тоді, коли ми перейшли через рів і, відвойовуючи кожен крок, вступили в місто. Я зустрів Гернкасла тільки смерком, коли місто було вже наше і генерал Берд сам знайшов мертвого Тіппу під купою вбитих.

Нас обох прикомандирували до загону, посланого за наказом генерала припинити грабування та безпорядки, що виникли після нашої перемоги. Набрід, що разом з військом удерся до міста, творив великі безчинства. Справа ускладнювалась тим, що солдати проникли в приміщення, де лежали скарби, і почали грабувати золото й коштовне каміння. Я зустрівся із своїм кузеном на подвір'ї перед палатами зі скарбами, куди ми прийшли для того, щоб встановити дисципліну серед наших солдатів. І відразу побачив, що запальний Гернкасл до краю збуджений кривавим побоїщем, через яке ми пройшли. На мою думку, він був нездатний виконати свій обов'язок.

У палатах зі скарбами панували безладдя й розгул, проте насильства я ще не бачив. Солдати, якщо можна так висловитись, легковажно знеславлювали свій мундир. Обмінюючись грубими примовками й дотепами, вони раптом згадали в пустотливому жарті історію алмаза. І там, де лунав іронічний вигук: «А хто знайшов Місячний камінь?» — грабіж спалахував з новою силою. Поки я марно намагався відновити порядок, на другому кінці подвір'я почувся пронизливий крик, і я негайно побіг туди, побоюючись, щоб знову не почалось мародерство.

Я підійшов до відчинених дверей і натрапив на тіла двох мертвих індусів, що лежали на порозі. (По їхній одежі я впізнав двірцевих офіцерів.)

У цей час знову пролунав крик, і я миттю влетів до кімнати, що, як виявилось, була зброєвою палатою. Третій індус, смертельно поранений, упав біля ніг людини, яка стояла до мене спиною. Ця людина обернулася в ту мить, коли я увійшов, і я побачив Джона Гернкасла із смолоскипом у одній

руці і закривавленим кинджалом у другій. Коли він повернувся до мене, камінь, вправлений у руків'я кинджала, зблиснув вогнем. Вмираючий індус підвівся навколішки, показав на кинджал у руках Гернкасла і, прохрипівши на своїй рідній мові: «Прокляття Місячного каменя лежить на тобі і на твоїх нащадках!» — упав мертвим на підлогу.

Не встиг я отямитись, як у кімнату вбігли солдати мого загону. Кузен мій, немов божевільний, кинувся їм назустріч.

— Звільніть кімнату, — закричав він мені, — і поставте біля дверей варту!

Коли Гернкасл кинувся на солдатів із смолоскипом та кинджалом, вони відступили. Я поставив двох вірних людей з мого загону на варту до дверей. До ранку я більше не зустрічався з кузеном.

На світанку грабування все ще тривало, і генерал Берд привселюдно, з барабаним боєм, оголосив, що всякий злочин, спійманий на місці злочину, хто б він не був, буде повішений. Присутність поліцейського офіцера підтверджувала, що генерал не жартує. Тут, у натовпі, що слухав цей наказ, я знову зустрівся з Гернкаслом.

Вітаючись, він, як завжди, простягнув мені руку.

Я не зважився подати йому свою.

— Скажи мені спочатку, — сказав я, — яким чином загинув індус у збройовій палаті і що означали його останні слова, коли він показав на кинджал у твоїй руці?

— Індус помер, я гадаю, від смертельної рани, — відповів Гернкасл. — А що означали його останні слова, я знаю не більше, ніж ти.

Я пильно подивився на нього. Лють, що опанувала його напередодні, зовсім стихла. Я вирішив дати йому можливість виправдатись.

— Більше ти нічого не маєш мені сказати? — запитав я.

Він відповів:

— Нічого.

Я повернувся до нього спиною, і з того часу ми більше не розмовляли один з одним.